

VI.

Kad stigoh na obalu, ne nađoh na njoj najčuvenije seoske derane kojima sam se nadao. Jedni su od njih bili otišli na Kargadur da se popnu na najviše hridine, otkuda se vidi ulaz u dragu. Drugi se pak odvezoše čamcem na sama vrata uvale da se dignu iznad kamenoloma, odakle puca vidik na kanal i na pučinu¹. Dogovoriše se da će pokupiti ondje šuškora i suvadi² i naložiti vatru, netom³ ugledaju izdaleka bunar-lađu. Oni će tako prvi javiti ljudima u luci, da voda dolazi. Mogu čeljad mirno sjedjeti u hladu dok ne vide dimove na ušću drage i na visinama Kargadura. Nije dakle bilo na obali straha i trepeta seoske djece, jakog svadljivca Golijata, ni nemirnjaka Sibe, laganog i hitrog kao jegulja. Čopor se dječaka kupio oko nekog drugog starijeg druga. Bijaše to Košće, po godinama i po stasu već momak, ali po svemu drugome deran⁴, i zapravo jedan od gorih. Suh, žut u licu, malene glave i dugih nogu i ruku, bio je nalik na kolac, o kojem u visi nekoliko krpa. Bez ikoga i bez ičega, skitao se posvuda, više zahtijevajući no proseći hranu, kadar da dugo trpi glad, žeđu i zimu. Od motike i od mašklina uvijek je zazirao; otimao se svakom poslu, samo je rado nosio poruke iz sela u selo, prevaljujući hitrije no itko i najteže putove svojim dugačkim nogama. Bio je ljeti čest gost u našoj luci i poznavao u njoj svaki kutić. Javljaо je već izdaleka, pjevajući, svoj dolazak i nudio nam time svoje noge za hljepčić ili za par novčića.

¹ otvoreno more

² suhog lišća i granja

³ čim

⁴ neodgojen dječak

Imao je sada okolo sebe nekoliko dječaka i - onako prignut, a nemirnih nogu - bio nalik na visoku mršavu kokoš, kad čeprka zemlju s pilićima ispred sebe. Igrao se s djecom »pod nogu«, igru, u kojoj je bio pravi majstor. Stojeci prignutih leđa, stavljao je novčić na nokat palca desne ruke, pridržavajući ga svinutim kažiprstom. Najednom bi zamahnuo tako snažno palcem uvis, da je nokat davao glas, i povukao bi k sebi ruku. Novčić je letio uvis, vrteći se pred njim okolo sebe, blistajući na suncu i zvrčeći kao kakvo vretence, da padne na zemlju, ali ne prije no ga Košćina nožurina ne sakrije i ne poklopi. On se onda još više prigibao, upirući rukom o koljeno; a dječaci su čučili pred onom nogom, stavljajući pred njom na zemlju svoje novčiće.

- Marko! - Marija!⁵ - Bac'te i rec'te svi! - sokolio Košće djecu i buljio svojim ribljim očima u novac, brojeći ga pogledom.

- Marko! Marija! - klicali su dječaci, gurajući vrhom kažiprsta svaki svoj novčić ka Košćinoj nožurini. On bi onda povukao polako natrag nogu stružući tabanima tlo. Njegov bi se novčić pokazao, ali ponajviše pokriven prašinom. Onda bi Košće kleknuo, prignuo glavu i puhnuo u onu krajcaru⁶.

- Marko je! Marko!

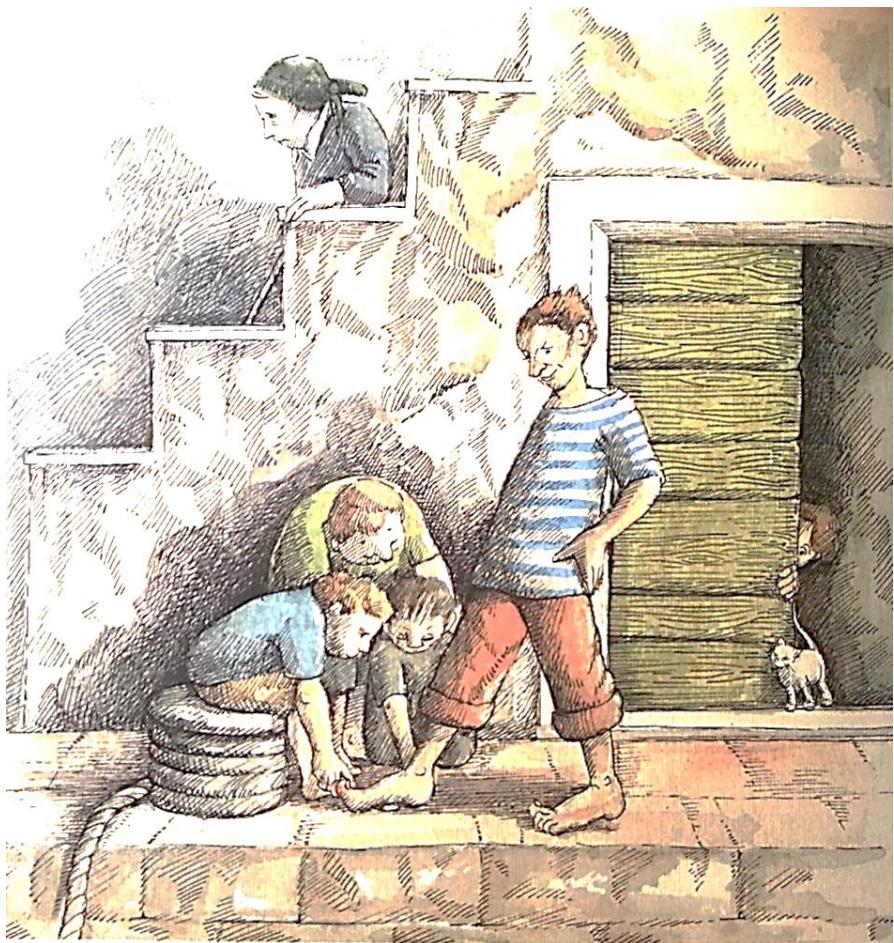
Dugonja je hitrom kretnjom dizao sve one novčiće, što ih dobi, i bacao po krajcaru svakom dječaku koji bijaše sretno pogodio. I uvijek je po koji dobiveni novčić ostajao u Košćinoj ruci. Ali je gotovo svaki put bilo više i svađe.

- Reká sam: Marko!

- Lažeš, lupežu. Reka si: Marija!

⁵ igra kao „glava – pismo“

⁶ vrsta novca u Austro-Ugarskoj

Košće je znao, da se tako dere i bulji očima, i maše rukama, da je na koncu imao uvijek pravo. Poslije svađe igra se još življe nastavljal. Novčić je sada glasnije zvučao, odskočivši od Košćina nokta, i pravio ljepši polukrug padajući k njegovoј nozi. Dugonjine su oči upornije gledale u novac, a taban mu je još jače lupao o tlo.

Ali tog dana on nije imao sreće. Izgubio sve svoje. Najedanput poče tražiti novac natrag, jer da su mu neki dječaci već otprije dužni. Oni se svi skupa opriješe. Kad vidi da tako ne će ni do čega doći, on reče:

- A biste ča dali dak⁷ bi' vas nahranil i napojil?

- E, onda da!

Košće ih povede u obližnje dvorište prazne kućice.

⁷ ako

- Počekajte tu. Najprije čemo ča založit.⁸

Pope se kamenim stubama, upre o vratašca uzgredne zgradice. Iako rasklimana i trošna, vrata se ne otvoriše.

- Hod'te gori! Pomozite!

Dječaci potrčaše. Upriješe svi složno. Nešto puknu: vrata se otvoriše, udarivši o nutarnji zid. Pokaza se uzak prostor s »bocalom«⁹ izlizanim od konopa. Neki se dječak prignu nad bunar i reče:

- Prazan je.

- Ma se naša pečenka u njemu peče! - klikne Košće. - Nazad! Pustite me!

On zasuče visoko hlače na nogam i oba rukava: pope se na »bocal«; poče se spuštati u bunar. Nije to bilo prvi put, što je u nj ulazio: znao je o što da upre nogom, o koji kamen da se uhvati. Doskora se čulo kako gaca po gnjecavu mulju.

- Dajte kakvi šcap.

A kad mu dadoše štap, on zapjeva u bunaru.

- Traži blago u gustirni.

- Ruga se s nami.

- Namazat će nas blatom.

I već su derani htjeli spustiti poklopac na grlo bunara pa Košću u njemu zatvoriti, kad od viknu:

⁸ Najprije čemo nešto pojesti.

⁹ otvor na bunaru

- Evo je! Evo! Ma je teška.

Penja se gore. Pokaza se na otvoru. Nosio je veliku jegulju glavom zabodenom u oštri vrh štapa. Blatnih crnih ruku i nogu, stajao je pred dječacima, keseći se od zadovoljstva. Lupao je životinjom o »bocal«; kričao:

- Eto pečenke! Zna' sam ja za nju. Baci' sam je u gustirnu još prošlog Uskrsa.

I svi siđoše u dvorište. Vatra je doskora gorjela pred nama.

- Žerave triba! Žerave! - vikao je Košće i rezao jegulju na komade. Stajali smo u krugu okolo vatre. Gledali onog dugonju kako lomi i reže štap; pravi male ražnjiće na koje će nataknuti ribu.

- Meso joj je masno i bilo kako snig. Ne fali nam nego malo kruha i šaka soli.

Ja potrčah kući, progutah u hitnji nešto od jela što nam ga je majka baš nosila na stô, uzech kruh i ponijeh Košći sô.

- Šjor Vlade će dobit badava. On mi nî ništa dužan - reče on.

Dugonja je čučao kraj vatre, držao u jednoj ruci ražnjić i okretao ribu iznad žerave, dok je drugom solio. Sô je padala u žar i veselo pucketala. Svi smo je sada bacali na jegulju i u vatru Miris svježe, pečene ribe blažio nam nozdrve, golica i dražio glad. Novčići su iznova padali pred Košćine noge, a on je dijelio zalogaje. Ja sam dugonjinim nožićem rezao kruh, darivao po krišku svakome.

- Dobro je to!

- Ma je tvrdo kao koža...

- I slano. Preveć si zasolil, nesrićo!

Potezali su i derali ribu prstima i zubima. Žvakalo se i gutalo pohlepno. Ni najbolja riba na našem stolu ne pričini mi se nikada onako tečna. Ipak se potužih da je preveć masna.

- Masna? Ča to mari?... Da sam kralj, ja bi' samo loja jil¹⁰ - reče Košće.

Jegulje i kruha više nije bilo; glad je bio stišan. Ali sad poče nešto drugo da nas muči. Preveć posoljeni zalogaji bijahu nam ražestili žeđu. Palilo nas u grlu. Nepce nam gorjelo. Jezik nam bio suh.

- Košće! Reka' si da ćeš nas i napojit.

- Eno mora... pa loči.

A mi se svi pobunismo. Vikao sam i ja, jer i kod nas u kući nije više bilo ni kapi vode; jer sam i ja bio platio svojim hljebom i svojom solju Košćinu ribu i jer sam se u taj trenutak osjećao u ¹¹ svemu jednak s dječacima, s kojima sam trpio istu žeđu. Podne je bilo već prošlo. Ni čuha vjetra, a sve naokolo peče, gori i žedni.

- Moraš! Pogodili smo se. Na ti sve, ča jemamo.¹¹

- Nisi od beside.¹²

- Jesam! - razgoropadi se dugonja. - Jesam, ma se bojim, da ne čete sa mnom, da čete se prestrašit. E, da su tu Golijat i Sibe!

- Ne ćemo!

- Pa dobro. Ja znam, di je voda: prava, dobra voda.

¹⁰ ...ja bih samo masno jeo

¹¹ Evo ti sve što imamo.

¹² Nisi od riječi.

Mi ga pogledasmo u čudu. A on nam pokaza Konšiljerovu¹³ kuću na drugoj strani luke, dugu praznu kuću s velikim zatvorenim dvorištem visokih zidova. Šutjeli smo. Ta, jedno je otvoriti silom vratašca tog malenog praznog bunara izvan kuće i tražiti na njegovu dnu jegulju, a drugo je pak provaliti u zatvoreno dvorište pa u tuđu zatvorenu kuću, gdje je cisterna baš pod pločnikom u kuhinji. To bijaše jedina prazna kuća u luci, u koju se nisam ni ja bio nikada usudio. A onda njezin vlasnik, Konšiljer, koji je stanovao u nekom dalekom lijepom gradu! Velik gospodin, o kojemu se govorilo samo uz hvalu i uz neki strah!

- Krepajte onda od žeje!¹⁴ - naljuti se na nas Košće. – Ča vas je strah? Ne ćemo se nego napit. Hod' amo!¹⁵

I mi pođosmo za njim.

Obala je pred Konšiljerovim dvorištem bila puna, ponajviše žena, pa i ovaca i mazgi, jer je poslije podne na onoj strani luke sjena samo rasla, dok se sunce spušтало polako prema zapadu. Žene se kupile oko neke mršave blijede djevojke, povaljene na zemlju. Kušale su da je dignu, hvataјуći je straga ispod pazuhâ, ali je ona bila ukočena kao klada.

- Live! Live! Ne čuješ me?

- Sama je kost i koža, ma je teška ka' od gvožđa¹⁶. A kako je mrzla!

A Livija je postajala još kruća. Gledala preda se polusklopljenih očiju; micala usnama kao da nešto tepa.

- Pust'te ju. Znam ja nju. Proć će joj odmah. Najedanput.

¹³ vijećnik, bogatiji čovjek

¹⁴ žeđi

¹⁵ Idemo ovamo!

¹⁶ željeza

I djevojka, zbilja, sama odjednom udari u čudan smijeh i hohotanje.

- Svetica je ona, svetica. Samo vi nju pustite!

Livija je gledala oko sebe, držeći mršave ruke prekrižene na prsima, što joj ih bijahu razgalili da joj bude lakše. Pružala uvis vrat, visok i tanak kao u golušave ptičice; grčila usta i izbacivala iz sebe duboke uzdahe, za koje se nije znalo jesu li od muke ili od neke lagode. Lice joj postajalo nekako jasnije i ljepše.

- Svetica! Čut ćete je sada.

A ona se smiješila, gledala u nebo, govorila u nekom zanosu:

- Jedan, dva oblaka!... Bili oblak naše sriće; crni oblak naše žalosti. Iz prvoga cviće; iz drugoga suze... Prosut će nam se u njidra; kapat će nam na čelo.

- Svetica! Svetica!

- Kako je sada lipa!

- A ča još vidiš, Live?

Ona se htjede dignuti. Pružaše vrat, glavu i usta. Svaki je mišić na njoj drhtao.

- Eno ga! Eno! Gre¹⁷ k nami. Gazi do kolina po vodi. Grabi je. Škropi nas. Zaliva nas kako cviće. I sve vonja po kiši... Dignite me!

A kad je dignuše, ona kriknu od nenadanog straha. Lice joj se skrivi.

- Krv! Krv! Zaklali su dite. Dajte vode! Dones'te vode!

I ona poče drhtati.

¹⁷ Ide...

- To je fibra¹⁸ od žege.

- Vode!

- O jadne smo ti mi i ona! Nigdje ni kapje.

U taj trenutak banu Košće pred vrata dvorišta.

- Ima vode, - reče on.

- A gdi?

- U toj kući. U gustirni u kuhinji.

Nasta žagor. Kao da se i Svetica na tu vijest rastrijeznila. Ona pruži ruke prema dugonji.

- Povedi! Povedi! - nasta vika.

- Povedi me, Ive! Zalit ću moje mrtile. Napojit ću svoje janje.

Košće upre snažno o vrata Konšiljerova dvorišta, ali uzalud.

- Gredu! Dones'te je. Onu tamo!

I gredu bi bili doskora i donijeli da nečiji glas ne grmnu s visoka:

- Nazad, žene!

Na zidu dvorišta stajaše čovjek i gledaše u gomilu. Bio je to Konšiljerov »navdar«¹⁹, težak iz Malog Sela. Ali upravo taj čovjek nije bio kadar stišati buru što se počinjala dizati u njedrima onih žena žednih i gladnih, izmučenih dugim čekanjem i već u strahu da ne će ništa ni dočekati. Nisu ga voljele jer

¹⁸ vrućica

¹⁹ čuvar, nadzornik

je bio za njih tuđinac; a mrzile ga jer bijaše oštar prema ženama iz Velog Sela, dak²⁰ bi ih zatekao na gospodarevu.

- Ti si to, hudobo!²¹

On se isprsi i viknu iznova:

- Nazad, žene!

- Gredu! Gredu! - nastavi Košće, a njegovi drugovi digoše gredu. Navdar se smrknu u licu.

- Stoj ili... pucam!

- Hi! Puška ti ostala doma... pod postejom.

On pruži ruku; dignu onekud pušku.

- Hu! Hu! - ču se još glasniji uzvik. Prkos i mržnja bijahu već raspalili žene. Nijedna se ne maknu. S rukama uprtim o bokove i s glavom uvis kričale su na navdara.

- Nema u njoj praha ka' ni u tebi duše.

- Prazna je ka' i ta tikva na tvojim ramenima.

Navdar dignu pušku i opali u zrak. Čitava draga zatutnji. Iz svih kutova luke, a najviše iz uličice pred našom kućom, strčaše se ljudi na obalu. Sve nagnu k onom dvorištu.

- Konšiljerov navdar puca u žene! Konšiljerov navdar puca u žene! - uzvikaše se Košće i njegovi drugovi.

²⁰ako

²¹zli čovječe

Ljudi potražiše kamenje i - ne pitajući nikoga što se zapravo desilo - počeše već izdaleka bacati se na navdara. On se skloni iza zida, al' je plamen bio već buknuo. Ljudi su bacali i nadalje kamenje, drmali vratima, dizali gredu da njome udare.

- Pobignut će nam. Opkolite kuću! Udrite!

- Voda! Voda! Ima je u gustirni. U kuhinji.

Svi se tiskali k vratima, samo je stari prosjak stajao postrance. Upirao se o štap, buljio raskolačenim mutnim očima u ovaj nemirni mravinjak i klicao:

- »Pretvorit će vodu u njihovu krv. Misto dažja poslat će na njih grad²², živi oganj na zemlju njihovu.«

I juriš bi bio započeo da moj otac ne stignu. Njegovo držanje, kretnja kojom zapriječi prvi udarac grede o vrata, umiri gomilu.

- Ljudi, - reče.

- Navdar je pucao samo da malo prestraši. A ima li vode, ona će biti vaša.

- Ima je. Ima.

- Pa to bolje. Zar nije ljepše primiti nego oteti? Zar nije i lakše?

- Je! Je! Ma onaj čovik...

- Lako s njim. Martine!

Navdar se opet pokaza.

- Martine, ti ćeš meni otvoriti.

²² Umjesto kiše poslat će na njih tuču.

Navdar je gledao gomilu. Oklijevao je. Najednom reče:

- Bi'. Ma oni drugi...

- Ne brini se. Čekat će ovdje, mirno.

- Hoćemo!

I otac uđe sâm u dvorište. Kad se vrati, on reče:

- Navdar će povesti gore u kuhinju tri najstarija od vas da sami vide ima li vode. Stari uđoše, popeše se s navdarom uza stube. Ču se kako se otvaraju kućna vrata.

- Gospodine, tako je pravedno i pošteno! Broda nî. Ne može se više čekat. Prî noći moramo biti doma. Sad je sve i žedno i gladno... gore nego prî.²³

I žene se tiskahu k vratima noseći opet svoje sudove. Već se i gurahu, bojeći se da posljednje ne bi ostale bez vode. Sad su govorile o navdaru i o njegovoj puški samo uz smijeh i šalu. Jedino je Profeta mrmljao nešto o ognju, gradu i potopu, dok je svetica Live, u novom nastupu nježnosti, gukala kao golubica. Ali se starci vratise; rekoše:

- Nî ništa. Ni jedne kapje.

Žene se ne maknuše. Nije im se dalo odreći se i te posljednje nade. Tuga, pa žalost i gorčina, razliše se po onim licima. Neko su vrijeme šutjele, upirući pogled u vrata. Motrile su se zatim kao da jedna drugu nešto pita. I nasta žagor što se prometnu u viku. Kako to? Ona je cisterna velika, krov širok i dug; žljebovi su dobri; a kuća je uvijek prazna, pa nitko ne troši vodu. Netko ju je popio ili prodao... A čemu onda navdar straži s puškom u ruci,

²³ gore nego prije

gotov i da puca na ljude? Da nije voda sakrivena u istoj kući? U bačvama? U kamenicama za ulje?

- U konobe! U konobe! - nasta vika, i ja se sjetih kako je otac pričao majci da su navalom u konobe bila započela divljaštva i za vrijeme neke druge suše. Moj je otac bio problijedio. Vidio sam mu na licu, kako se s teškom mukom sili da se pokaže mirnim.

- U konobe! U konobe!

I glas je onih žena bio sada nalik na tuljenje. Mržnja im je opet gorjela u očima dok su gledale u navdara. A on se bojao zatvoriti im vrata u lice jer je slutio da će istom onda sve planuti. Moj je otac šutio; znao je da će biti utaman otvoriti li usta, a ne nađe li baš onu pravu, onu jedinu riječ koja bi mogla pomoći. Sve je bilo napeto i čekalo da netko prvi skoči, pa da se nešto krupno započne. Meni se u taj čas pričini da je Bijes Suše banuo među nas i da nam hače²⁴ u lice vjetar ljutnje i ludila. Nešto mi je gorjelo u prsima kao i svima onim ljudima. Činilo mi se da će odahnuti samo onda dogodi li se ono što je i ta čeljad htjela... Ali baš u taj trenutak će se s druge strane obale krik, što nas sve prenu kao da nas bič ošinuo.

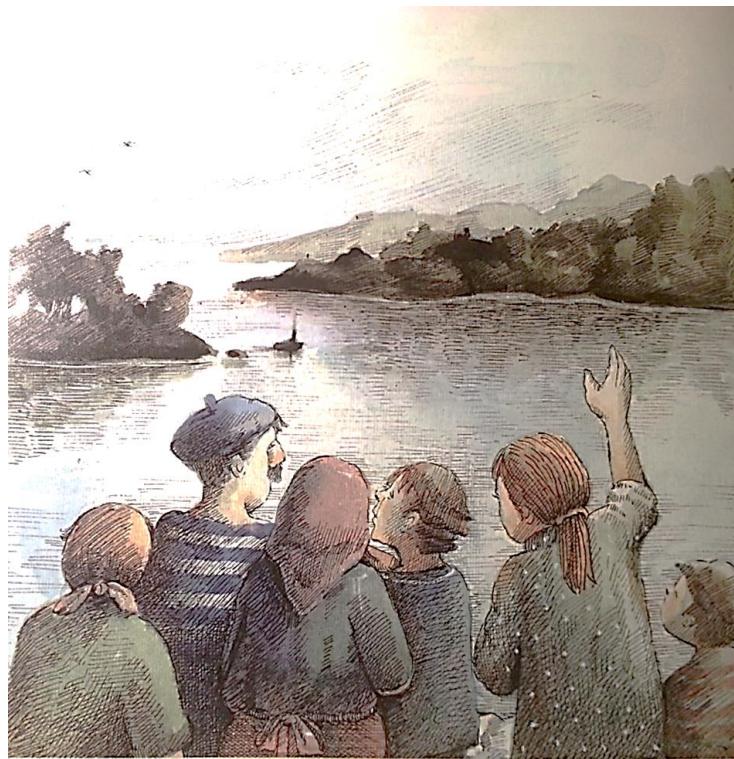
- Brod! Brod! Dimi se na Kargaduru. I nasta nagla, divlja trka na drugu stranu obale.

²⁴ baca, sipa

VIII.

Tri se stupa dima dizala visoko uvis: dva na vratima uvale, jedan na visu iznad Kargadura. I oni nisu bili ravni i mirni. Vjetar s pučine naginjao ih prema luci, motao ih u svrdlove. Sunce, koje već padaše prema zapadu, obasjavalo ih svjetlošću gotovo crvenkastom. Sigurno su derani Golijat i Sibe naslagali mnogo suha lišća i granja, jer su njihova dva stupa bila debela; činilo se da će dugo sukljati u visinu. Meni je bilo žao, što nisam ondje, s njima, na vidiku pučine, kojom lađa dolazi.

- Hitro! Brzo će mrak! - žurila se čeljad; trčala je gdje je obala bila najviša i zgodnija da lađa o nju pristane.

I opet su redovi onih sudova stajali na rubu obale. Nemirnije su životinje bile sada vezane o obližnja vrata i o gvožđa rešetkî na oknima

konoba. Sva je muka i ljutnja bila zaboravljena. Profeta je opet šutio, gledajući mrko pred se; svetica je Livija išla okolo, tiha i šutljiva, nalik na mjesečarku.

- Fala Bogu! - klicale su žene, jagmeći se i sada za mjesto na kojemu bi mogle prije doći do svog dijela vode.

- Na moje! Na! - zvale su žene, a ovce se kupile okolo suda, kao da će se voda sada u nj razliti.

I onaj četvrt sata čekanja pričini se nama svima duži no čitav dan proboravljen u luci sa žđom u grlu, s gladom u želucu, s udisanjem zraka, što je palio pod suncem krvnikom. Ču se dug, oštar zvižduk. Lađa se pokaza na savijutku pred rtom Kargadura. Ali je čeljad ne pozdravi veselim krikom. Glasovi razočaranja i nezadovoljstva digoše se u gomili.

- Pa kakvi je to brod!

- Tri »maštila« vode za toliki narod!

- Mogli su nam onda poslat i kakvu braceru²⁵!

Neka žena digne kabao i lupne njime u zemlju. Spopade je bjesnilo - i ona gotovo zaplače kričeći:

- K vragu i ti! Nosit će doma vodu u bočici... u bočici.

- Kirije elejson! Kirije elejson! - javi se Profeta vukući zloslutne glasove iz dubljine svoga grla.

Gomila se poče komešati. Ali se nađe i neki, koji reče:

²⁵ hrvatski obalni teretni jedrenjak široka korita i s dva jarbola

- Mir, judi! Nî vela,²⁶ ma joj je gustirna duboka. Veća bi bila još više zakasnila.

Lađa je već pristajala. Kapetan, čovjek nizak, plećat i crvena tvrda lica, stajao na svome visokom mostu, davao kratke naloge mornarima. Kad ona stane s bokom uz samu obalu, žene digoše sudove, htjedoše na brod.

- Natrag! - grmnu kapetan. - Ne ćemo tako! Ne!

- Vode! Odmah!... Doskora će mrak. I predugo smo vas čekali.

Mornari jedva odbiše od lađe svu onu čeljad. Spočetka se smijahu, ali - jer su žene navaljivale - počeše gurati sve grublje. Kapetan se još jače crvenio, vičući:

- Natrag!

Najednom potegnu neki konop. Ljutiti zvižduk propara nam uši. Gomila uzmaknu na obalu. Kapetan se nasloni na ogradu mosta i reče, sileći se da bude što mirniji:

- Ljudi! To tako ne ide. Mi dižemo strojem vodu iz bunara; iskrcavamo je kroz cijev. Razumijete me?... Ne grabimo je sudom iz kakvog badnja²⁷, kako se to radi na bracerama što vam nose vodu. Samo kroz cijev?

- E, pa dobro. Metnut ćemo sudove uz sami kraj rive. A vi lijte.

- Tako! Tako!

A kapetan: - Ha! Ha! Ma baš tako. Pumpa će dizati vodu, a jedan će ići sa cijevi od kabla do kablića, kao što se ide od loze do loze, kad se škropi

²⁶ velika

²⁷ velike bačve

vinograd da ga peronospora²⁸ ne napadne. Ha! Ha! Alaj ste mudri!... Ljudi, budite pametni. Nemamo mi vremena da se tu igramo. Doskora će mrak, a oblaci se tamo na moru dižu; mogla bi i oluja. Nama se žuri.

- Vodu! Vodu! - odgovori gomila.

- Pa i jest za vas. Ima li tu blizu kakva prazna cisterna?

- Ne! Mi hoćemo odmah vodu.

I nekoliko žena skočiše opet u lađu. Mornari su iznova tjerali i gurali natrag. Gomila je navaljivala još žešće. Ču se po drugi put zvižduk, duži i oštriji no prije, ali uzalud.

- *Mola la cima!*²⁹ - grmnu kapetan. Natrag, divljaci! Zulu! Kafri!³⁰ Kanibali! Mola!

Užeta bijahu već dignuta. Lađa se maknu. Seljaci jedva dospješe da skoče natrag na obalu. Brod se odmaknu još više pa opet stade nasred tjesne luke. I nagla srdžba spopade onu čeljad, onu gomilu žednu, gladnu, izmučenu čekanjem, još pijanu od sunca. Sve se okrenu protiv čovjeka crvena lica i oštih očiju na mostiću lađe.

- Antikriste! Vraže! Ni³¹ ni voda ni taj brod tvoj, nego od guvernera, ki³² te šalje. Daj vodu žednome!

Profeta je stajao na rubu obale, otvorenih očiju i dignute ruke. Najteža prokletstva padahu mu sada iz usta i njegove su riječi poticale još većma srdžbu gomile. Svetica je mahala rukama, pružala uvis mršavi vrat, kazivala oštре kosti na malko razgaljenim prsima, izbacujući visoke krikove. Kapetan

²⁸ bolest

²⁹ Odvežite uže!

³⁰ plemenski narodi

³¹ nije

³² koji

je neko vrijeme, gotovo u čudu, slušao i gledao. Najednom slegne ramenima, izvuče iz džepa lulicu, zapali je i počne se šetati po mostu, i ne gledajući više u čeljad. To umiri seljake. Onda moj otac dođe na ivicu obale, pozva kapelana i započe s njime razgovor. Govorili su talijanski. Nasta tajac. Svi su slušali, iako nisu razumijevali. A kad oni dovršiše, kapetan reče na koncu hrvatski:

- Eto tako! Inače ču odmah u Milnu da iskrcam ondje vodu.

I otac poče kazivati ljudima u čemu je voda u lađi, i kako se ona odanle diže. Kapetan nije kriv, što se voda ne može dijeliti onako kako bi seljaci htjeli. Nema druge no je razliti kroz cijev u prazan bunar na Glavi. To će biti odmah gotovo. Lađa će otići, a na Glavi će se odmah napojiti životinje i dati svakome nešto vode. Sjutra će se pak dalje dijeliti. Ovako je bolje jer će kapetan dati najedanput svu vodu. Kad bi pak dijelili po njihovu, ne bi oni mogli primiti u te svoje posude ni polovicu vode; izgubili bi drugi sve ostalo, jer lađa ne može da ovdje prenoći.

- Je! Je! Nismo na to mislili.

- Sva voda za nas! Pa i čekali do sutra.

Otac reče par riječi kapetanu. Lađa se opet primakne k obali.

IX.

Doskora su dvije duge platnene cijevi ležale na putu što ide s obale uličicom pred našim standom do bunara osamljene kuće na Glavi. Nalik na dvije mrtve zmijurine, čekale su na vodu što će kroz njih proteći. Seljani su

sada bili mirni, gotovo tihi. Pomagali su mornarima, samo da se taj posao što hitrije obavi, jer je sunce već zapadalo. A žurili su se i momci s lađe; govorili su da se za kanalom zbilja dižu oblaci, i da ne bi htjeli, e³³ ih oluja zateče u toj luci; u Milni će proboraviti veselije noć. Nizovi žena i djece čučahu uz cijevi, da vide kako će voda jurnuti kroz njih. Gore, kod bunara, bijahu samo stariji ljudi i dva mornara.

- Pa kako će voda sad kroz ovo, i sve navišje? Gustirna je na visoku.

- Ti još ne znaš ča je pumpa.

Neki su već gledali s nepovjerenjem u one cijevi kad se ču veselo klicanje.

- Gre. Gre... Eto!

I zbilja. Kao da je neki život ušao u one mrtve zmijurine. Uznemirile se i zadrhtale. Siva koža njihova donjeg kraja mijenja boju; postaje tamnija; širi se i napinje; znoji se kroz sijaset šupljinica; postaje sva mokra.

- Voda! Voda! Čeljad ih dira. Glade ih. Stiskaju ih rukama, uživajući što su cijevi onako nabrekle. Dlanovi im osjećaju svježinu vode; kao da čak čuju i bilo te vodene žile što kuca po ritmu nekog srca dolje u lađi.

- Teče!

Čeljad kao da joj osjeća i vonj pa im nozdrve dršću. Sva njihova, dugo trpljena i silom prigušena žđa čezne i kriči u upaljenoj krvi. Pritiskuju dlanove na mokru cijev; mirišu ih i ližu.

- Je! Voda! Ma baš voda!

³³ da

Ali na cijevima su mnoge rupice iz kojih brizgaju na sve strane tanki trakovi. Neki štrcaju uvis, prave luk, vraćaju se dolje, prosipajući se u kapljice. Drugi udaraju odmah u zemlju; pište kao zmije, kopaju prugljice, ruju kanaliće, prave sitne lokve u rupicama. Kao da bi voda htjela napolje, i da one cijevi psikom progovaraju. Čeljad je kleknula, prionula ustima uz cijev, pa im tanki mlazovi udaraju u nepce, razlijevaju im se na jezik. Ali žena i djece mnogo, a platno se sve više kvasi i rupice suzuju; sva voda teče sada prema bunaru. Kao da se žeđa prenula istom sada u svim grlima. Ono par kapi vode pade u ponor, koji zjapi i htio bi progutati čitavo jedno more. Istom sada zablijesnu nešto oporo i odvažno u svim očima.

Ipak se ne bi bilo ništa dogodilo da Košće nešto ne uradi. On izvadi iz džepa nožić; provrta u platnu rupu. Deblji mlaz šiknu uvis.

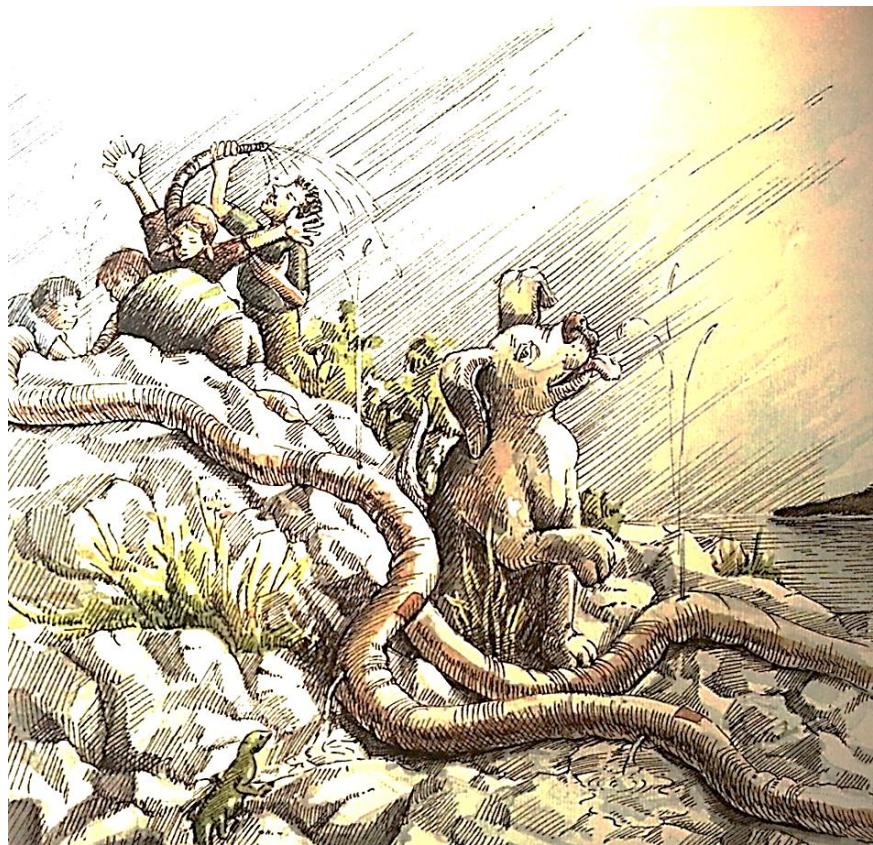
- A, nesrićo! Ti samo na se misliš, - navale na nj žene.

- Makni se!

A on je sisao cijev, gutao pohlepno ne mareći ni za što. Puštao je da ga guraju nogama, potežu i biju šakama. Stenjao je, a da nisi znao da li od boli ili od lagode što napokon pije. Zaviđali mu svaki gutljaj, cikali od mržnje. Neka žena ote Košći iz ruke nožić i učini kao i on. Britvicama, iglama za pletenje i vretenima bušile su žene rupe po cijevima. Voda je sad brizgala na sve strane gubeći se najviše u zemlju. Nasta borba o one mlazove, iako ih je sve više bivalo, jer su neki čak i tukli kamenjem o platno samo da ga odmah otvore.

Snaga u cijevima omlitavi. Voda nije više brizgala iz onih rupa, no je tromo ključala i proljevala se na tlo, tekući niz put. Doskora su cijevi ležale opet nalik na dvije mrtve zmijurine, samo što su sada bile crnije, i sve istučene. Sva voda, što je tekla iz lađe, gubila se na donjim krajevima. Mornar se pokaza na Glavi; viknu:

- Javite kapetanu da voda ne teče!

Ali odmah i vidje što se to dogodilo. Pohita k lađi. Kapetan dotrča s mojim ocem i plane kao vatrica. Odmah će oputovati. Javiti vlastima. Tužiti selo da plati štetu. I nikad više nikakve pomoći tim divljacima: ma ni za što i ni od koga. Moj ga otac mirio, ali uzalud. Bio bi kapetan i udario da gomila ne ostane mirna, bez jedne riječi, a gotovo i bez kretnje. Kao da je ovaj put osjećala i priznavala da je kriva. A doskora je također šutke gledala kako mornari vuku cijevi opet na lađu, driješe užeta, i brod odmiče s obale da se polako okreće i da, bez pozdrava, sve hitrije zaplovi prema vratima uvale, gubeći se u sjeni prvog sutona. Gledali su svi onamo, i kad je sasvim nestane, jer se pokaza čamac kojim se Golijat i Sibe vraćahu s kamenoloma. Oni su nečim mahali, nešto vikali. Vozili su hitro. Doskora ih se moglo i čuti:

- U selo! U selo!

Ljudi se zagledaše.

- Da se ni dogodila u selu kakva nesreća? Možda vatra? S »petrare«³⁴ se vidi selo.

- O Bože! O Bogorodice! - uzvrpoljiše se žene.

- Golijate, ča je? Čamac je već prilazio.

- Hitro u selo. Gre nevera.³⁵

- Kakva nevera, huncute!³⁶

- Ovdi se još ništa ne vidi, ma je s one strane kanala sve crno. Gre hitro priko mora. Ravno k nami. Doć će u selo, prî³⁷ od nas.

Mnogi su klimali, ne vjerujući, glavom: drugi su pak govorili:

- Pa to su i oni mornari rekli. Nešto je.

- Čujte - užvika se opet Golijat. More, dosad mirno kao ulje, uzdiha se jedva mlateći grebernje niza žalove.

- Je. Vrime se prominilo.

A neka starica viknu:

- Gledajte Sveticu. Jopet bunca. Uvik je ona takva, prî nego dažd pane.³⁸

I nova nada niknu u ovoj čeljadi. Bog ne zarušta siromaha. Eto oluje, vode nebeske i za njih, i za životinje, i za lozu. Još prije zore bit će sve dobro. Nebo im se smilovalo.

³⁴ užvisine

³⁵ Ide nevrijeme.

³⁶ vraže, vragolane

³⁷ prije

³⁸ prije nego padne kiša

- Doma! Doma!

Sve potrča da odveže, da potjera životinje. I zbilja, još prije no se maknuše, najgornji rubovi tamnih, gustih oblaka pokazaše se u sumraku nad vratima uvale, i prvi dah vjetra haknu u dragu, poletje prema selima.

- Fala tebi, Bože! Fala tebi, Bogorodice!

- Te deum laudamus!³⁹ - začu se duboki glas Profetov.

I sve pobrza prema selu. Duga siva povorka životinja i ljudi prođe, nalik na večernje sablasti, pred našom kućom, pjevajući neku crkvenu pjesmu. Čulo se sve tiše pjevanje umornih glasova bez boje i pravog zvuka, a praćeno muklim prijetećim usklicima starog prosjaka i visokim kliktanjem i smijanjem svetice Livije.

X.

Majka užga⁴⁰ svijeću na stolu, ali mi ostadosmo na cisterni. Disali smo duboko vjetrić, što nas rashlađivao, gledali u nebo, koje se dalje mračilo i naglo pokrivalo sve crnjim oblacima. Uđosmo u kuću istom onda kad pjevanje seljaka zamre negdje daleko i znani nam muk zavlada opet našom mrtvom praznom lukom. Otac je šetao po sobi, virio svaki čas napolje, bacao pogled na barometar.

- Što opet gledaš tu tog varalicu? Zar još sumnjaš? Sjedi! - reče mu majka.

³⁹ Tebe Boga hvalimo.

⁴⁰ upali

- I tako si se danas izmučio s onim divljacima. A vidje li, kakvi su?

- Pusti. Sve je to ništa. Jadni, bijedni ljudi!... A moj barometar! Ovog se puta opoštenio... Čuješ, lupa prozor u sobi. Valja zatvoriti; ali valjano.⁴¹ Stari nam je Profeta obećao čitav potop. A to i trebamo.

I taj boležljivi čovjek čelave glave i bijele brade nije više kašljao, hodao je uspravno, izgledao mnogo mlađi. Stade trti dlan o dlan; pogleda u me svijetlim nasmijanim očima. Majka vidje taj njegov pogled, pa pogleda i ona u me, očiju još veselijih od njegovih.

- Pijero! A što veliš sada o našem Vladi?

- Pa što bih rekao? Potjerat ćemo ga na kišu. Neka ga promoči, sve do kože... do kostiju.

⁴¹ čvrsto

- Da, da. Za njega nam je Bog i šalje. Prije svega za njega i zbog njega.

Tjerajmo ga na kišu, tjerajmo ga...

- A čemu to? - rekoh ja što nedužnije, iako sam shvaćao smisao njihovih riječi.

- Jer bi bez nje uvenuo. Uvenuo bi, sinko, kao naše mlade loze u Nerezinama... Ali sve je spašeno. Slušaj samo!

I mi smo prisluškivali kako vani more šumi i vjetar se jače diže, dok nam u kuću prodire svježina što javlja kišu. Majka je vodila u krevet najmlađu sestru i brata; starije su sestre pospremale stô; ja sam sjedio pokraj vrata. I što sam duže gledao u oca to su događaji toga dana sve više blijedili i nestajali pred mojim očima. Svi oni usklici i vika i pjevanje gubili se negdje daleko od riječi toga čovjeka koji je šetao po sobi gotovo mладенаčkim kretnjama. Shvaćao sam po sreći što je sada izbjijala iz njegova lica i iz zvuka njegova glasa, koliko je on morao trpjeti u te dane kad se bojao da će ga suša prisiliti, e odrekne majci ono što joj bijaše napokon obećao. Nisam znao baš zašto, al' se meni činilo da i njega, kao i majku, mori žeđ, što je ljuća od žeđe veloselskih seljaka... A sve to najviše zbog mene... I ja sam htio da potrčim k ocu, da mu se objesim o vrat, ali nisam ni sada mogao da svladam bojazan, što me uvijek hvatala baš pred onima koje sam najviše volio.

Da ne sjedim onako i da se svemu tome lakše otmem, potražih vedro; metnuh ga pod žljebić što je stajao nad kućnim vratima. Majka je baš nosila na sto jelo i ono malo vode primljene krišom od kapetana, kad se prve kaplje kiše prosuše na naš krov. Kroza strop od samih dasaka mi smo mogli dobro čuti kako lupkaraju - spočetka rijetke, krupne, a zatim manje ali gušće - dok kiša ne složi, i ne ču se više no jedan sami šum, neprekinut i jednoličan.

- E, kad bi baš ovako nešto duže padala! - reče otac.

Ali zagrmi iznad drage. Čitava uvala zatutnji, a nama se pričini da se i kuća trese. Onaj se šum prometne u lomot⁴² pa u klopot i u bубnjanje. Pljusak je trajao dugo, bivao snažniji. Čuli smo kako voda pada kroz stari krov na daske tavana iznad naše glave. Na nekim je mjestima već kapalo i okolo nas.

- Bojim se da će toga biti i previše - reče majka. Doskora će odavde i u konobu.

- To kaplje vino u naše bačve.

Žljebovi su zvečili i glogotali propuštajući teško vodu. Čulo se kako se voda razlijeva niz Glavu i teče uličicom, lupajući o naša vrata. Razabirao se na mahove i šum, nalik na onaj daleka slapa.

⁴² zvuk loma

- To je mali povodanj!⁴³

- Zar ćeš i ti kao i naš Profeta?

- Ali, čovječe...

- Šuti. Pa kad bi to i bilo? Trpjeli bi malo samo doci, gdje se i tako loza mnogo ne gaji. Višnje smo i smokve već pobrali. Pa onda: slušaj!

Pljusak je jenjao. Žamori nam se okolo kuće pričiniše sada jači. Voda je niz Glavu šumjela kao potočić; prodirala nam je malko u kuću. Ali je na krovu bilo mnogo tiše.

- A što bi to moglo biti? - upita majka prisluškujući onom dalekom šumu.

- Bit će voda niz klanac, što vodi iz Malog Sela. Spušta se iz Konšiljerova doca naglo u luku. Ondje bi moglo biti i nešto štete.

- Mama! Kaplje ti baš na glavu, a ti i ne osjećaš - kliknuh ja, a sestre udare u smijeh.

- Osjećam, sinko. Osjećam. Ali se navlaš⁴⁴ i ne mičem. Neka malo i mene. Ne ču, bogme, ni ja da uvenem... Je li, Pijero? Ove godine Vlado, a dogodine ove naše golubice. Da nam ne podivljaju ni one u toj pustinji. A onda svi. I mi, dvoje staraca.

- Polako, ženo! Polako!

- Ti se uvijek nečega bojiš. Vidiš kako Bog pomaže.

- Nisam baš tako plašljiv. Ali se ne smije oduzeti četvorici da dadeš jednom. Znaš kako je bilo ove tri posljednje godine?

⁴³ poplava

⁴⁴ namjerno

- Znam. Ali ne može biti da nam sinovi postanu drugovi Košćini i Golijatovi, a kćeri možda nešto kao ona svetica Livija!

- Marietta, pusti! Čemu sada to? Za ovu je godinu sve u redu.

- A da ovoga nije bilo? - upita majka.

- Onda bi valjalo još počekati. Oh, svakako!

Otac ustane i otvori kućna vrata. Gotovo i nije kišilo. Samo je voda posvuda tekla i šumjela. Nebo crno i zatvoreno. Oblaci niži. Vjetra niotkuda. Sijevalo je na sve strane. Uzduh⁴⁵ je tištao i gušio. Spopadao nas čudan nemir i tjeskoba.

- Pijero, što veliš?

On ne odgovori. Šutjeli smo i prisluškivali.

- Zvona!

- Čemu, oče? Čemu to zvoni, u noći? - upita srednja sestra.

- Ljudi se svega boje.

- Pa i ja, oče. I ja...

Majka je povuče k sebi, stade je tetošiti. Ja se najednom trgnuh. Naš mačak Moro stajao je uza me na stubama gdje sam pokraj vrata sjedio. Savio u luk leđa, pognuo glavu, buljeći nepomično preda se, a sav se nakostrušio. Drake su stršile na njemu kao igle. Čudan glas, nalik na jauk, otimao mu se iz grla.

- Potjeraj ga! Ne mogu to slušati - vikne majka.

⁴⁵ zrak

Ali se mačak nije dao s mjesta. Jedva ga prognah malo naviše. Bilo je sporno i zadušljivo. Tjeskoba je samo rasla. Odjednom bljesnu; zagrmi muklo i snažno. Očekivali smo nov pljusak. Nešto je padalo s visoka, ali to nije bila kiša. Kao da konji topoću niz Glavu, kao da kamenje pada na krov kuće. Praštalo, zveckalo, lopotalo i bубnjalo, dugo, neprestano, popuštajući malko, da navalij još jače, netom bi zagrmjelo. Voda nije više prodirala preko praga u kuću; okruglo, blistavo komađe⁴⁶ udaraše o zid bunara, odskakivaše u sobu. Mi smo svi šutjeli, nepomični i zaprepašteni; samo je mačak jaukao kao i prije, stojeći uvijek zgrbljen i naježen. I prođe tako neko vrijeme, koje se meni pričini dugo, veoma dugo.

XI.

Kad sve to svrši, majka pođe šutke u svoju sobu, jer je ona uvijek lijegala netom⁴⁷ bi je spopala kakva velika žalost. Sestre su mirile mačka gladeći mu leđa, i gledale u oca, koji je sjedio uza stô, upirući čelom o desni dlan. Zurio je ravno preda se, ali se vidjelo, e su njegove misli negdje daleko. Najednoć se trgnu:

- Vlado! Potraži fenjer.⁴⁸

Kad ga donijeh i užgah, on reče:

- Idimo u Stranu.

⁴⁶ komadi

⁴⁷ čim

⁴⁸ svjetiljku

Digosmo se svi. Ja sam išao prvi, rasvjetljujući put, otac i sestre za mnom. Dva puta stadosmo jer je voda, puna blata i zemlje, još uvijek tekla niz Glavu, a put je bio sav razrovan i natrpan kamenjem. Vinograd je ležao ispod Glave, na lijevoj strani Konšiljerova doca. Sad smo mogli bolje čuti, a nedaleko od nas i vidjeti kako voda još teče poput rijeke niz klanac, plaveći ravni dio doca i razlijevajući se niz donji porušeni zid dalje u luku i u more. Voda je bila crvenkasta od zemlje i nosila je iščupane voćke i loze.

Kad uđosmo u vinograd, on se još bijelio od grada.⁴⁹ Na nekim su nam mjestima noge propadale duboko u mrzlo sitno komađe. Ali što u njemu vidjesmo, prože nas još većom studi.⁵⁰ Loze gotovo sasvim gole, samo pokoji istučeni grozdić visi pogdjegdje na prutu. Sve lišće kao nečim izrezuckano, prosuto na zemlji, pomiješano s gradom. Gole loze, izmlaćenih i prelomljenih prutova, izgledaju još crnje na bjelini tla.

- Sve! Propade sve! - govorio je otac.

Obađosmo čitav vinograd, zavirismo i u obližnji, al' svuda ista žalost. I mi se vratismo ne progovorivši ni jedne riječi.

XII.

Majka je već ležala. Sestre podoše u svoju sobicu. Otac sjede pokraj stola, nasloni ruke na koljena, zamisli se, gledajući pred se u prokisli pod. Kao da ga istom sada shrvao umor, i neko se breme svalilo na njegova leđa.

⁴⁹ tuče

⁵⁰ studeni, strahom

Bio je moj običaj da ga svake večeri, baš prije lijeganja, poljubim u čelo. Al' mi se ovog puta činilo da bi mu bilo još teže kad bih mu se u takav čas približio. Kao da sam slutio u njemu nešto, u što ne smijem dirati. Dokradow se tiko do svoga kreveta i ne zatvorivši vrata od sobe. Svukoh cipele i haljetak, sjedoh na postelju, zagledah se opet u oca. Sjedio je još uvijek onako nepomično, samo mi se činilo da se više zgurio, spustio glavu naniže. Svijeća na stolu rasvjetljavalala mu lice, a ono mi se pričini drukčije no prije. To više nije bilo lice čovjeka koji je jutros stajao na pragu svoje kuće, vedar i siguran, pred onom čeljadi, bodrio ih da se nadaju i da ne klonu, da vjeruju i da se uzdaju i u najtežem času, a sokolio ih više svojim mirom no riječima. Sada je ono lice postalo drukčije, budilo u meni nešto što me svega uzbudivalo.

U kući sve tiko. Sestre su već spavale. Majka se nije javljala. Nije se čulo no polagano kapanje vode što je kroz daske na tavanu padala nedaleko od oca. On nije ništa čuo. Kao da je neprestano mislio na jedno isto. Iste su mu bore stajale uvijek na čelu, ali sve dublje. Isti mu je trzaj grčio usta, ali uvijek jače. A tih bora i tog trzaja ja nisam još nikad video na njegovu licu. Svake nas je godine nešto mučilo; neprestano smo strahovali; on nas uvijek od nečega ili od nekoga branio; doživljavao i grdnijih časova - ali ga žalost nije nikad svladavala, ili bar nikad ne pusti da ga vidimo s licem klonula čovjeka. Uvijek je on za nas bio onakav kakav je bio i danas na pragu svoje kuće, pred dvorištem Konšiljerovim, na rubu obale, dok je svjetina vikala na kapetana.

Otac dignu glavu; pogleda prema meni. On ne vidje kako ga motrim iz mraka, i prignu opet čelo; al' onaj mi trenutak bi i previše da upoznam i odgonetam svu tugu u njegovim očima. Da, on je sada imao onakovo lice zbog mene, samo zbog mene. Sve se u meni uskomeša. Nešto me tjeralo odanle, vuklo k njemu. Al' me stid i bojazan još sustezahu. Kako da mu pridem? Što da mu rečem?... Gledao sam ga i dalje, sileći se da ugušim plač

što mi se penjao uz grlo. Najednom se trgnuh. Vidjeh kako suze niču u očima moga starog oca, klize mu polako niz obraze. I ja skočih k njemu, kleknuh i obuhvatih mu rukama koljena.

- Oče! Oče moj!

Briznuh u plač, držeći glavu na njegovim koljenima. Plakao sam neko vrijeme. Umirih se kad osjetih kako se njegova ruka povlači kroz moju kosu. Pogledah ga u oči; rekoh:

- Oče! Što se toliko mučiš? Ja ne marim za grad. Mogu i ne ići k tetki.

Ostat ču s tobom. Pomagat ču ti.

Lice mu je opet bilo ono njegovo, ono prvašnje. Pričini mi se pače vedrijim. Oči mu se smiješile.

- Ne, sinko! Ti ćeš ipak poći. Ne ču ni ja da postaneš Košćin drug.